

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์ผู้ทรงพระปาฏิโมกข์ ของคณะสงฆ์สังกัดมหานิกาย เขตการปกครองจังหวัดจันทบุรี” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied research) โดยเน้นรูปแบบของการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ที่อาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การนำเสนอข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจงจากวัดที่มีการสวดพระปาฏิโมกข์เป็นประจำตลอดทั้งปีในจังหวัดจันทบุรี เฉพาะคณะสงฆ์สังกัดมหานิกาย โดยในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีวัดทั้งสิ้น 306 มีวัดที่ทำการสวดพระปาฏิโมกข์ และมีพระภิกษุผู้สามารถทรงพระปาฏิโมกข์ได้ 77 รูป จาก 64 วัด

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 45 รูป จากผู้รู้ จำนวน 5 รูป ผู้ปฏิบัติ จำนวน 10 รูป และผู้มีส่วนร่วม 30 รูป ตามคุณสมบัติที่ได้กำหนดหนดไว้ พร้อมทั้งสมาชิกในการสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 6 รูป ดังจะกล่าวในขั้นตอนต่อไป

รายนามวัดและภิกษุผู้ทรงพระปาฏิโมกข์ได้ของจังหวัดจันทบุรี

1. อำเภอเมือง 20 รูป 12 วัด

พระศรีศาสนโมลี

พระมหางรักษ์ วรรณโณ

พระใบฎีกา วิเชียร วัชรญาณ

วัดโค้งสนามเป้า

วัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง)

วัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง)

พระประสิทธิ์ สุกโร	วัดเนินโพธิ์
พระนัฐพล จันทลีโล	วัดเนินโพธิ์
พระปรีชา จันทวโธ	วัดเนินโพธิ์
พระถนอม อุดกกาโม	วัดปลายคลอง
พระนิรัตน์ ญาณทีโป	วัดห้องคูหา
พระครูจารุเขมากร	วัดทองทั่ว
พระครูธรรมธร พิเศษฐ์ สุขเมโธ	วัดทองทั่ว
พระชาติรี ชาติสัวโร	วัดทองทั่ว
พระครูปลัดสุธรรมวัฒน์	วัดตะบกเตี้ย
ประชุม กุศลจิตโต	วัดเกาะตะเคียน
พระครูใบฎีกา ปรีชา โชติโก	วัดเกาะตะเคียน
พระมหาสัมฤทธิ์ สิริวณฺโณ	วัดเกาะโตนด
พระศราวุธ สุจิณฺณธมฺโม	วัดปลับปลา
พระมหาบุญฤกษ์ จิตฺปุณฺโญ	วัดสุทิวารี
พระมหาเอกชัย ปญฺญาวโร	วัดสุทิวารี
พระมหาไพบุลย์ ฐิตาโก	วัดใหม่ (เมือง)
2. อำเภอขลุง 5 รูป 5 วัด	
พระครูจันทวชิราภรณ์	วัดซึ่งล่าง
พระครูอรุณจริยานุการ	วัดตะปอนใหญ่
พระครูปลัดชาญ วชิรญาโณ	วัดใหม่ทุ่งตลาด
พระประสานศักดิ์ ฐมฺมจาโร	วัดวันยาวล่าง
พระอธิการอภิชาติ อุกฺคฺปนฺโญ	วัดเขาดาลีน
3. อำเภอท่าใหม่ 9 รูป 6 วัด	
พระครูพิพัฒน์ปทุมภรณ์	วัดหนองบัว
พระวีรชัย วชิรปญฺโญ	วัดเสม็ดโพธิ์ศรี
พระมหาเมธีชัย ฐิตินฺญาโณ	วัดเขาลูกช้าง
พระสมุห์วีระยุทธ จันทกโร	วัดสามขนาด
พระมหาสุจินต์ สุจินฺโณ	วัดหนองหงส์
พระมหามานพ เตชธมฺโม	วัดหนองหงส์
พระรังสรรค์ ฐิตปสาโท	วัดบูรพาพิทยาราม (พระอารามหลวง)

พระมหาโกศชนรรัตน สุเมธโส	วัดบูรพาพิทยาราม (พระอารามหลวง)
4. อำเภอโป่งน้ำร้อน 4 รูป 4 วัด	
พระอธิการไพศาล สุภาจาโร	วัดคลองกลาง
พระปลัดสาย ปญญาโกโร	วัดบึงขันธ์
พระอธิการประสิทธิ์ สุจิณฺโณ	วัดเขาแก้ว
พระอธิการเสริม นนฺทโก	วัดคีรีวนาราม
5. อำเภอมะขาม 5 รูป 5 วัด	
พระวิชัย ปสนฺโน	วัดเขาไม้แก้ว
พระปพน เขมปญฺโญ	วัดชำป่าง
พระครูพัชรธรรมากรณ	วัดป่าอู่ทุมพร
พระครูสุจิตตาทิรัญ	วัดน้ำรัก
พระครูสุนทรธรรมเทศ	วัดมะขาม
6. อำเภอแหลมสิงห์ 18 รูป 17 วัด	
พระครูพิบูลศาสนกิจ	วัดปากน้ำแหลมสิงห์
พระครูวิโรจน์อินทคุณ	วัดใหญ่พลี
พระครูขันติธรรมสโมธาน	วัดเขาชำห่าน
พระครูอาทรผาสุกิจ	วัดคลองน้ำเค็ม
พระครูพิศาลจินโทปมคุณ	วัดบางกะไชย
พระครูวิลาสจันทคุณ	วัดกลาง
พระครูปริยัตริรัตนกร	วัดเกาะแมว
พระครูจันทบูรานุรักษ์	วัดคลองยายดำ
พระปลัดค่านวน อนฺตโณ	วัดเกาะเปร็ด
พระครูใบฎีกาหล่อ สุตมฺโม	วัดหนองขี้ม
พระอธิการจรูญ อนาวิโล	วัดเขาตาหน่วย
พระอธิการสมชาย สมโณ	วัดโคกรัก
พระอธิการนิพล สุทมฺโม	วัดสามัคคีธรรม
พระปลัดละอ่อน อุดตฺโต	วัดเขาชำห่าน
พระใบฎีกาสีโรจน์ ฐานวฑฺฒโน	วัดปากน้ำแหลมสิงห์
พระครูสังฆรักษ์ชุมพล ปิยธโร	วัดบางสระแก้ว
พระมหาภาณุ สุปภาโส	วัดท่าหัวแหวน

พระอิริภคย์ อภิรุโก	วัดท่าหัวแหวน
7. อำเภอสอยดาว 3 รูป 3 วัด	
เจ้าอธิการธาตุ อธิปญโญ	วัดเทพประทาน
พระครูปัญญาบูรพาภิราม	วัดเขาแก้ว
พระปลัด พร้อม ถาวโร	วัดน้ำซับตาพูด
8. อำเภอแก่งหางแมว 2 รูป 2 วัด	
พระปลัดประภาส	วัดจันทคุณนาราม
พระมหาธงชัย ฐมมธโร	วัดโป่งขนมจิน
9. อำเภอนายายอาม 8 รูป 7 วัด	
พระอธิการอุทัย สกโก	วัดเนินนรมิต
พระประเสริฐ วิสุทฺธิสโร	วัดคลองลาว
พระมหาอัมรินทร์ อมโร	วัดวังหิน
พระพรชัย ฉนุทสิโล	วัดวังหิน
พระครูสุตพลวิวัฒน์	วัดโศดหอย
พระครูสังฆรักษ์ เกษม อารโย	วัดคีรีพิศาล
พระครูพิศาลวินยานุยุต	วัดช้างข้าม
พระอธิการสมหมาย ฐิริปญโญ	วัดย่านซื่อ
10. อำเภอเขาคิชฌกูฏ 3 รูป 3 วัด	
พระอธิการบุญส่ง สุจิตโต	วัดน้ำขุ่น
พระอธิการยอดชาย ยติโก	วัดบ่อน้ำเงิน
พระจำปา ฐิตปญโญ	วัดทุ่งตาอิน

ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง

ในขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีจำเพาะเจาะจงในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิเรียกว่า “ผู้รู้” อาศัยองค์ประกอบคือคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้อย่าง เฉพาะเจาะจง (Purposive selection) เพื่อหาประเด็นปัญหาในการสวดพระปาฏิโมกข์ ซึ่งได้ผู้รู้ จำนวน 5 รูป จำแนกตามอำเภอ อำเภอละ 1 รูป โดยอาศัยคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ประกอบด้วย

1. เป็นพระมหาเถระมีพรรษา 20 ขึ้นไป
2. เป็นพระสังฆาธิการ

3. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระปาฏิโมกข์และสังฆกรรมเป็นอย่างดี

4. มีวุฒิทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอกขึ้นไป

จึงได้พระมหาเถระซึ่งเป็นผู้รู้ มีความสามารถเข้าใจเป็นอย่างดีเกี่ยวกับพระปาฏิโมกข์

จาก 5 อำเภอ อำเภอละหนึ่งรูป ดังนี้

1. อำเภอเมือง

พระอรรถโมลี เจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม อายุ 68 พรรษา 48

ภาพที่ 3.1 แสดงการสัมภาษณ์ พระอรรถโมลี

2. อำเภอท่าใหม่

พระราชจันทโมลี เจ้าอาวาสวัดบูรพาพิทยาราม อายุ 75 พรรษา 55

ภาพที่ 3.2 แสดงการสัมภาษณ์ พระราชจันทโมลี

3. อำเภอแหลมสิงห์

พระครูโสภณศาสนานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดบางสระเกล้า อายุ 57 พรรษา 36

ภาพที่ 3.3 แสดงการสัมภาษณ์ พระครูโสภณศาสนานุรักษ์

4. อำเภอนายายอาม

พระครูประสิทธิ์ปัญญาคม เจ้าอาวาสวัดวังหิน อายุ 74 พรรษา 54

ภาพที่ 3.4 แสดงการสัมภาษณ์ พระครูประสิทธิ์ปัญญาคม

5. อำเภอมะขาม

พระครูสุจิตตจิตติวัฒน์

เจ้าอาวาสวัดบ้านอ่าง 58 พรรษา 38

ภาพที่ 3.5 แสดงการสัมภาษณ์ พระครูสุจิตตจิตติวัฒน์

ผู้วิจัยอาศัยคุณสมบัติของ “ผู้ปฏิบัติ” คือผู้ที่ทำการสวดพระปาฏิโมกข์ เป็นการสัมภาษณ์แบบสืบเสาะเข้าสู่ประเด็น โดยการชักนำให้ผู้ให้สัมภาษณ์เกิดความคุ้นเคยกล้าที่จะพูดก่อน จากนั้นจึงดึงเข้าสู่ประเด็นคำถามตามแบบสัมภาษณ์ที่ออกแบบไว้ก่อนหน้าแล้ว ใช้วิธีตะล่อมกล่อมเกลา ทั้งนี้ได้กำหนดองค์คุณสมบัติของผู้ทรงพระปาฏิโมกข์ที่จักทำการสัมภาษณ์อย่างเจาะจง (Purposive selection) เพื่อคัดเลือกผู้ทรงพระปาฏิโมกข์จำนวน 10 รูปด้วยกัน โดยการจำแนกอำเภอละ 2 รูป ตรงตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้คือ

1. เป็นผู้ทำการสวดพระปาฏิโมกข์มาแล้วอย่างน้อย 3 ปี
2. มีพรรษาตั้งแต่ 5 พรรษาขึ้นไป
3. มีวุฒิทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอกขึ้นไป
4. ยังทำการสวดพระปาฏิโมกข์อยู่

จึงได้ผู้ทรงพระปาฏิโมกข์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ นับเป็นผู้ปฏิบัติ จำนวน 10 ประกอบด้วย

1. อำเภอเมือง

พระศรีศาสนโมลี

วัดโค้งสนามเป้า

พระปลัดนิล อุกคจิตโต	วัดสวนมะม่วง
2. อำเภอท่าใหม่	
พระรังสรรค์ จิตปสาโท	วัดบูรพาพิทยาราม (พระอารามหลวง)
พระมหาวารี เขมธมโม	วัดคลองขุด
3. อำเภอแหลมสิงห์	
พระครูพิศาลจันโทปมคุณ	วัดบางกะไชย
พระครูวิลาสจันทคุณ	วัดกลาง (คลองน้ำเค็ม)
4. อำเภอนายายอาม	
พระมหาอัมรินทร์ อมโร	วัดวังหิน
พระอธิการอุทัย สกโก	วัดเนินนรมิต
5. อำเภอมะขาม	
พระครูพัชราธรรมภรณ์	วัดป่าอุทุมพร
พระวิชัย ปสนโน	วัดป่าน้ำรัก

กลุ่มเป้าหมายสุดท้ายที่ทำการสัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้คือ “ผู้มีส่วนร่วม” ทั้งนี้หมายถึงผู้ร่วมฟังพระปาฏิโมกข์ซึ่งร่วมอุโบสถเป็นประจำจำนวน 30 รูป ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติตรงตามที่กำหนดไว้คือ

1. เป็นพระภิกษุที่บวชมาไม่ต่ำกว่า 3 พรรษา
2. เข้าร่วมอุโบสถฟังพระปาฏิโมกข์เป็นประจำ
3. มีวุฒิทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอกขึ้นไป

ทั้งนี้ ได้ผู้วิจัยได้คัดเลือก “ผู้มีส่วนร่วม” จาก 5 อำเภอ อำเภอละ 6 รูป รวมเป็น 30 รูป เพื่อความทั่วถึงของข้อมูล โดยอาศัยคุณสมบัติที่กล่าวมาแล้ว จึงได้กลุ่มตัวอย่าง “ผู้มีส่วนร่วม” จำแนกตามอำเภอ ดังนี้

อำเภอเมือง

1) พระมหาบุญฤกษ์ จิตปญฺโญ ป.ธ.๕	วัดสุทิวารี
2) พระมหาเอกชัย ปัญญาโว ป.ธ.๕	วัดสุทิวารี
3) พระนัฐพล จนุทสีโล	วัดเนินโพธิ์
4) พระปรีชา จนุทวโส	วัดเนินโพธิ์
5) ประชุม กุศลจิตโต	วัดเกาะตะเคียน
6) พระมหาไพบุลย์ จิตาโก	วัดใหม่ (เมือง)

อำเภอท่าใหม่

1) พระครูสังฆรักษ์เลิศพิพัฒน์ จันทปญโญ	วัดหนองบัว
2) พระสมโภชน์ โสภณสีโล	วัดบ้านลิ้ว
3) มหามานพ เตชธมฺโม ป.ธ.๕	วัดหนองหงส์
4) พระอธิการนงเล็ก สุขเมธ	วัดศรีเขาแก้ว
5) พระอธิการชาญชัย วิเวโก	วัดกลาง
6) พระครูอนุกุลสังฆการ	วัดชมพูคีรีราม

อำเภอแหลมสิงห์

1) พระครูสถิตธรรมพิมล	วัดปากน้ำแหลมสิงห์
2) พระสยาม ฐานธมฺโม	วัดเขาชำห้า
3) พระอัมพร ฐานวโร	วัดเกาะแมว
4) พระอธิการจรูญ อนาวิโล	วัดเขาตาหน่วย
5) พระปลัด คำนวน อนนฺตโก	วัดเกาะเปริด
6) พระสมุห์ จำรัส ฐานวฑฺฒโน	วัดคลองยายคำ

อำเภอนายายอาม

1) พระครูสังฆรักษ์เกษม อารีโย	วัดเขามะปราง
2) พระครูปลัด พิทักษ์ ปภาโส	วัดชัยีหฺร่า
3) พระพรณรงค์ สญญโม	วัดยางระหง
4) พระปลัด สุพัฒน์ สุภทฺโท	วัดวังหิน
5) พระบุญช่วย ทีฆายุโก	วัดโพธิ์ลังกา
6) พระอธิการสุวิทย์ รตนโชโต	วัดคลองซาก

อำเภอมะขาม

1) พระครูพิศิษย์วัฒน์	วัดพญาล่าง
2) พระดิเรก ฐานกโร	วัดน้ำรัก
3) พระสุรพล สุขชิตโต	วัดจันทร์แสงศรี
4) พระจิววัฒน์ จารุพลโต	วัดบ้านอ่าง
5) พระมหาถาวร ขนฺติวิฑฺฒโน	วัดบ้านอ่าง
6) พระมนิน สุขโม	วัดพญาล่าง

ในกรณีของการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้กำหนดจำนวนของผู้ร่วมสนทนา จำนวน 6 รูปด้วยกัน อาศัยข้อกำหนดคือคุณสมบัติเดียวกันกับสามกลุ่มข้างต้น ทั้งนี้รวมผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่ดำเนินการสนทนา และผู้ช่วยซึ่งทำหน้าที่บันทึกข้อมูลและสังเกตการณ์ รวมเป็น 8 รูป/คน โดยผู้วิจัยได้เปิดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักนำเข้าสู่คำถามตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ก่อนแล้วรับฟังปัญหาเพิ่มเติมจากผู้ร่วมสนทนา รวมถึงหาแนวทางวิธีการในการอนุรักษ์ผู้ทรงพระปาฏิโมกข์จากผู้ร่วมสนทนา โดยผู้ร่วมสนทนาครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และผู้มีส่วนร่วมตามอัตราส่วน 1 : 2 : 3 ทั้งนี้เพื่อให้ประเด็นปัญหาชัดเจนและควบคุมการสนทนาให้อยู่ในประเด็นที่กำหนด โดยเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมสนทนาได้ตอบคำถามและเสริมคำตอบซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรคในปัจจุบันของการสวดพระปาฏิโมกข์และแนวทางการอนุรักษ์ผู้ทรงปาฏิโมกข์ของคณะสงฆ์สังกัดมหานิกาย เขตการปกครองจังหวัดจันทบุรี

สมาชิกที่ร่วมสนทนากลุ่มครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ผู้รู้

พระอธิการมงคล สุมฺงคโล	วัดโป่งโรงเข็น
------------------------	----------------
2. ผู้ปฏิบัติจำนวน 2 รูป ประกอบด้วย

2.1 พระใสว ถาวโร	วัดเนินโพธิ์
2.2 พระมหาวิเศษ กนฺตธมฺโม	วัดใหม่
3. ผู้มีส่วนร่วมจำนวน 3 รูป ประกอบด้วย

3.1 พระไพสิน กนฺตวีโร	วัดเขาบายศรี
3.2 พระปิติพัฒน์ ฐานิโย	สำนักสงฆ์มนโนรมย์
3.3 พระอุดม อธิธมฺโม	วัดมะขาม
4. ผู้ดำเนินการประชุมกลุ่มได้แก่ตัวผู้วิจัยเอง
5. ผู้ช่วยจดบันทึก อาจารย์วาริยา ม่วงเกลี้ยง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interview) โดยได้กำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าแบบปลายเปิด ซึ่งจะได้แนวให้เห็นในภาคผนวก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มากเพียงพอ และการสนทนากลุ่ม เป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพแบบไม่เป็นทางการและไม่มีโครงสร้าง อาศัยประเด็นและข้อมูลที่ได้ตั้งเคราะห์มาจากการสัมภาษณ์ทั้งสามส่วนเพื่อตรวจทานข้อมูล และเพื่อ

ค้นหาคำตอบประเด็นที่สงสัยจากการสัมภาษณ์ โดยวิธีการทั้งสองนี้ ผู้วิจัยจะเน้นคำถามที่เป็นประเด็นในการสัมภาษณ์แบบเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลหลักมีอิสระในการให้ข้อมูลรายละเอียดต่างๆ มากเท่าที่จะมากได้ โดยผู้วิจัยจะทำหน้าที่ตะล่อมกล่อมเกลา (Probe) เพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งนี้เครื่องมือในการวิจัยที่สำคัญคือตัวผู้วิจัยเองและประเด็นคำถามที่ตั้ง

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่ม โดยเป็นการตรวจสอบข้อมูลจากที่ได้สัมภาษณ์มาแล้ว เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลประการหนึ่ง และเพื่อหาข้อสรุปตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

1. การสวดพระปาฏิโมกข์ในปัจจุบันนี้มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร
2. การอนุรักษ์ผู้ทรงพระปาฏิโมกข์ควรดำเนินการอย่างไร

ภาพที่ 3.6 แสดงการสนทนากลุ่ม

ภาพที่ 3.7 แสดงการสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้สัมภาษณ์ (Key informant) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้
2. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงพร้อมทั้งถ่ายภาพประกอบการสัมภาษณ์
3. นัดหมายเพื่อสนทนากลุ่ม จากนั้นจัดการสนทนากลุ่มตามที่นัดหมายไว้ ทั้งนี้เพื่อสืบต่อประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยที่การประชุมกลุ่มครั้งนี้ใช้ห้องประชุมของหน่วยวิทยบริการ มจร จันทบุรี
4. นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่กำหนดไว้ดังจะกล่าวต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลนี้ ผู้วิจัยอาศัยกระบวนการ การตีความข้อมูล (Comparison) การเปรียบเทียบข้อมูล (Data constant) การสังเคราะห์ข้อมูล (Data synthesis) และการสร้างข้อสรุป (Conclusion) (สุทธิ ชัตติยะ และคณะ, 2551, หน้า 127-132) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. การตีความข้อมูล (Data Interpretation) จะเป็นการแสวงหาความหมายที่แท้จริง หรือความประสงค์ของผู้ให้ข้อมูลหลักจากข้อมูลดิบที่ได้รับมาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลให้อยู่ในรูปของลักษณะถ้อยคำบรรยายของผู้วิจัยที่เรียบเรียงขึ้นโดยแยกแยะ และจัดประเภทให้เป็นหมวดหมู่เสียใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลคำตอบตามวัตถุประสงค์
2. การเปรียบเทียบข้อมูล (Data constant) คือ การค้นหาความเหมือนกันและความแตกต่างกันของข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เพื่อเปรียบเทียบข้อมูล แล้วนำมาสร้างเป็นข้อสรุปใหม่เพื่อดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลต่อไป
3. การสังเคราะห์ข้อมูล (Data synthesis) เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญมากโดยใช้วิธีการแบบอุปนัย (Inductive method) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลของการตีความและการเปรียบเทียบข้อมูลในสองขั้นตอนแรก
4. การสร้างข้อสรุป (Conclusion) โดยผู้วิจัยดำเนินการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้ จากสามขั้นตอนข้างต้น และแสดงความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงข้อมูลเป็นรูปธรรมในลักษณะของข้อความบรรยาย (Descriptive of the data)

ผู้วิจัยได้อาศัยขั้นตอนทั้งสี่ข้างต้นดำเนินการไปพร้อมกัน โดยแสดงให้เห็นถึงการสร้าง
ข้อสรุปของข้อมูล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สี่เพื่อเป็นการรวบรวมกระบวนการและสะดวกต่อการเข้าใจ

คุณภาพของงานวิจัยครั้งนี้ ขึ้นกับศักยภาพของผู้วิจัย ทั้งด้านทักษะระเบียบวิธีวิจัย
ความไวต่อความรู้สึก และต่อกริยาท่าทาง อากัปกิริยาที่แสดงออกของผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมถึงสิ่ง
ต่างๆ รอบตัว (Sensitivity) ขณะเก็บรวบรวมข้อมูล

เกณฑ์พิจารณาคุณภาพงานวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ เกณฑ์พื้นฐาน (Fundamental
criterion) คือ ผลการรายงานวิจัย คือ คุณค่าของความเชื่อถือได้ (Trustworthiness) ของข้อมูล โดย
ผู้วิจัยจะได้สร้างสัมพันธภาพที่ดีจนเป็นที่ไว้วางใจแก่ผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อสามารถเปิดใจให้ข้อมูล
ต่างๆ แก่ผู้วิจัย ขณะเดียวกันผู้วิจัยเองจะวางตนเป็นกลาง (อูเบกขา) โดยปราศจากอคติ (Bias) ต่อ
ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับ ตลอดจนมุมมองระเบียบวิธีวิจัยที่ให้ความสำคัญกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

ความถูกต้องและความเชื่อถือได้ของข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ สามารถตรวจสอบความ
ถูกต้องตรงประเด็นและความเชื่อถือได้ของข้อมูล (Validity and credibility) โดยสามารถตรวจสอบ
ได้จากวิธีการเก็บข้อมูลหลายแบบ ซึ่งในงานวิจัยนี้ ใช้วิธีการสองแบบ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก และ
การสนทนากลุ่ม รวมทั้งการตีความให้ตรงกับความประสงค์ของผู้ให้ข้อมูลหลักอย่างแท้จริง โดย
ผู้วิจัยจะสังเกตอากัปกิริยาท่าทางและน้ำเสียงของผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย

ความถูกต้องตรงประเด็นและความเชื่อถือได้ของข้อมูลในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
ผู้วิจัยใช้คำถามในการสัมภาษณ์ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นต่างๆ ไว้
ล่วงหน้าว่าต้องการซักถามในเรื่องใดบ้าง นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลหลักมี
การเสนอแนะข้อคิดเห็นที่เกี่ยวกับประเด็นของการทำวิจัยได้โดยเสรี ตามประเด็นที่ผู้วิจัยได้กำหนด
ไว้โดยผู้วิจัยจะสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจกับผู้ให้ข้อมูล ด้านการแนะนำตัวเองและอธิบาย
ถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อทำให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เตรียมสมุดบันทึก รวมถึง
เครื่องบันทึกเสียงที่แบ่งไว้ 3 ส่วน คือ รายละเอียดที่ได้จากประเด็นสัมภาษณ์ (Descriptive notes)
ความคิดเห็นส่วนตัวของผู้วิจัย (Reflective notes) และข้อข้อเท็จจริงที่ได้ในขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูล

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำวิธีการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีแบบสามเส้า (Triangulation) เข้า
มาเพื่อยืนยันแสดงว่าข้อมูลเป็นความจริงมีความถูกต้องตรงประเด็นและความเชื่อถือได้เพียง
พอที่จะนำมาใช้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ได้ ดังนี้

การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) คือ
เพื่อสำรวจว่าผลที่ได้มีความเหมือนหรือแตกต่างกันระหว่างผลของการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลของ
การสนทนากลุ่ม และผลจากการสังเกตของผู้วิจัยเองซึ่งมีความตรงกัน

ด้วยเหตุนี้ คุณภาพของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนใหญ่นั้นขึ้นกับศักยภาพของผู้วิจัยเอง ทั้งด้านทักษะระเบียบวิธีวิจัย ความไวต่อความรู้สึกของตนเองและต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว (Sensitivity) และความคงเส้นคงวา (Integrity)

การนำเสนอข้อมูล

ในขั้นตอนการนำเสนอข้อมูลนี้ ผู้วิจัยอาศัยองค์ประกอบข้างต้นผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว นำเสนอในเชิงพรรณนา พร้อมทั้งภาพประกอบเพื่อให้สะดวกต่อการใช้ ไม่ก่อให้เกิดความสับสนในการอ่านและนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป